

LOPUKSI

Mikkelin seudun ja Savonlinnan seudun murrekirjojen valmistumista joudutti teki-
joiden mukaan Savon maakunnasta saatu
tuki. Maaherra J. Juhani Kortesalmi koko-
si 1990-luvun alussa toimikunnan edistä-
mään Savosta tehtävien murrekirjojen jul-
kaisemista. Etelä- ja Itä-Savon osalta suun-
nitelmat ovat Mielikäisen ja Palanderin
huolellisen työn ansiosta toteutuneet erin-
omaisesti. Toivottavasti asiantuntevia teki-
jöitä ja taustatukea löytyy myös Kuopion ja
Iisalmen seudun murteita esitteleville teok-
sille. ■

HANNELE FORSBERG

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

Sörnäisten rantatie 25

00500 Helsinki

Sähköposti: *hannele.forsberg@kotus.fi*

LÄHTEET

ITKONEN, TERHO 1972: *Kuoreveden ja Keu-
ruun murretta. Tekstejä ja sandhiseik-
kojen tarkastelua*. Suomi 117:1. Hel-
sinki: Suomalaisen Kirjallisuuden
Seura.

JUSSILA, RAIMO – NIKUNEN, ERJA – RAUTOJA,
SIRKKA 1992: *Suomen murteiden taa-
juussanasto*. Kotimaisten kielten
tutkimuskeskuksen julkaisuja 66.
Helsinki: Vapokustannus.

MIELIKÄINEN, AILA 1981: *Etelä-Savon mur-
teiden äännehistoria. Konsonantit*.
SKST 375. Helsinki: Suomalaisen
Kirjallisuuden Seura.

— 1994: *Etelä-Savon murteiden äänne-
historia II. Vokaalit*. SKST 599. Hel-
sinki: Suomalaisen Kirjallisuuden
Seura.

PALANDER, MARJATTA 1996: *Vaihtelu Savon-
linnan seudun välimurteissa*. SKST
648. Helsinki: Suomalaisen Kirjalli-
suuden Seura.

SUOMEN KIELENTUTKIMUKSEN HISTORIAA

Päiviö Tommila (päätoim.) & **Allan Tiitta** (toimitussiht.) *Suomen tieteen historia 2*. Hu-
manistiset ja yhteiskuntatieteet. (S. 226–295: **Fred Karlsson & Nils Erik Enkvist** *Kieli-
tietee*) Helsinki: WSOY 2000. ISBN 951-0-23105-3.

Neliosaiseksi suunnitellun Suomen
tieteen historian komea kakkososa
on ilmestynyt, toistaiseksi ainoana osana.
Tässä otan käsiteltäväksi vain kielitieteitä
koskevan jakson (s. 226–295), jonka ovat
kirjoittaneet Fred Karlsson ja Nils Erik En-
kvist. Kirjan esipuheen mukaan osa kattaa
modernin tieteen nousukauden 1880-luvul-
ta 1900-luvun loppuun.

Kielitieteitä edustava kirjan osa jakau-
tuu kahdeksaan lukuun: 1. Johdanto, 2. Kie-
litieteen tutkimusedellytykset 1900-luvulla,

3. Suomalais-ugrilaisten kielten tutkimus,
4. Indoeurooppalaisten kielten tutkimus, 5.
Ulkoeurooppalaisten kielten tutkimus, 6.
Kielitieteen teoriat ja sovellukset, 7. Kie-
litiede ja yhteiskunta, 8. Kielitiede 2000-lu-
vun kynnyksellä. Käsitellen asioita tässä
järjestyksessä.

Johdannossa käsitellään kielitieteen
jaottelua ja historiallista taustaa (1640–
1900). Johdanto on lyhyt, mutta luo hyvän
pohjan seuraaville jaksoille. Lähinnä seu-
raavassa jaksossa käsitellään aluksi alaan

kuuluvien laitosten ja virkojen perustamista¹. Sellaisia kielentutkimuksen aloja, joilla oli yliopistoissamme vuonna 1986 enemmän kuin kymmenen professuuria, ovat (professuurien lukumäärän mukaisessa järjestyksessä) suomi, englantti, ruotsi ja saksa.

Tärkeä vaihe kielitieteen tutkimusedellytysten luomisessa oli Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen perustaminen vuonna 1976. Kun itse kuuluiin komiteaan, jonka mietinnön pohjalta tutkimuskeskus syntyi, voin sanoa, ettei komiteassa silloin uskallettu ajatella näin suureksi kasvavaa laitosta: se on nykyisin työntekijämäärältään kaksi kertaa suurempi kuin maan suurimmat yliopistolliset kielten laitokset. Perustamisvaiheen jälkeen laitokseen on suomen ja ruotsin lisäksi otettu myös saamen ja romanin kielet sekä kuurojen viittomakieli. Totta kai nämä hyvin sopivat tutkimuskeskuksen nimen alle. Laajasti ottaen olisi »koti-maisia kieliä» nyt tarjolla enemmänkin.

Seuraavaksi käsitellään kielitieteellisiä yhdistyksiä. Kirjan mukaan Turkuun 1936 syntynyt Porthan-Seura on »ottanut osaa» Porthanin koottujen teosten julkaisemiseen. Todellisuudessa seura julkaisee yksin (opetusministeriön myöntämien varojen turvin) näitä koottuja teoksia, *Henrici Gabrielis Porthan Opera omnia*. Toistaiseksi on ilmestynyt 10 nidettä, joissa on yhteensä yli 5 000 sivua. Pieni epätarkkuus on myös Suomen Kielen Seuraa koskevissa tiedoissa. Kirjan mukaan se on laajentanut toimintaansa »kaikkiin kansallisiin tieteisiin». Kaipa kansallisiin tieteisiin luetaan myös esimerkiksi Suomen historia, joka ei kuulu mainitun seuran alaan. Kielitieteellisiä kongresseja käsitellään asiallisesti, ja alan sarjajulkaisuista on selkeät taulukot.

Näiden johdattavien lukujen jälkeen seuraavat sitten laajemmat ja varsinaisesti

tutkimusta käsittelevät jaksot. Niistä ensimmäisenä on jakso »Suomalais-ugrilaisten kielten tutkimus», jossa aluksi käsitellään suomen kielen tutkimusta. Alussa otetaan esille Setälän esittämä suuri sanakirjaohjelma. Näiden tieteiden historiaa käsiteltäessä ei juuri ole huomattu, että Porthan oli tavallaan tämän niin kuin monien muidenkin myöhemmin toteutettujen asioiden edelläkävijä. Hän nimittäin suunnitteli sanakirjaa, joka olisi yhdessä sisältänyt kirjakielen sanakirjan, murteiden sanakirjan ja etymologisen sanakirjan, toisin sanoen kaikki muut Setälän ohjelmaan sisältyvät paitsi vanhan kirjasuomen sanakirjan — eihän silloisesta näkökulmasta ollut olemassakaan mitään »vanhaa kirjakieltä» (ks. Ikola 2000: 106). Porthanin tiennäyttäjyys on syytä tämänkin asian yhteydessä muistaa.

Suomen murteiden tutkimusta käsiteltäessä mainitaan 1900-luvun johtavina tutkijoina Martti Rapola, Lauri Kettunen ja Pertti Virtaranta. Lisäksi tässä yhteydessä olisi ollut paikallaan mainita myös heidän edeltäjänsä ja esikuvansakin, *Suomen lounaismurteiden äännehistorian* (1901, 1903) tekijä Heikki Ojansuu. Todella yllättävää on, ettei Ojansuun nimeä mainita koko teoksessa. En liioittele, kun sanon, että kirjassa on tässä kohden ammottava aukko. Ojansuu oli Turun yliopiston ensimmäinen suomen kielen ja sen sukukielten professori ja sitä ennen useita vuosia Helsingin yliopiston suomalaisen filologian apulainen (= apulaisprofessori, nyk. professori). Vaikka hänen professorikautensa ennenaikaisen kuoleman takia jäi lyhyeksi, hän sentään ehti julkaista lounaismurteiden äännehistorian lisäksi monta muutakin tutkimusta, joihin yhä usein viitataan, muun muassa *Mikael Agricolan kielestä* (1909) ja *Itämerensuomalaisten kielten pronominioppia*

¹ Yhden vähäisen virheen huomasi sivulla 229. Suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen professorin virka perustettiin Turun yliopistoon vuonna 1962 eikä 1964.

(1922). Hän kuului myös Virittäjän ahkerimpiin avustajiin (lähes parisataa kirjoitusta).²

Suomen kielen rakenteen ja historian tutkimusta koskevassa jaksossa nostetaan aiheellisesti esiin muun muassa Lauri Hakulisen, Martti Rapolan ja Aarni Penttilän suuret työt. Myös useiden nuorempien tutkijoiden aikaansaannoksista kerrotaan. Heidän joukossaan olisi Terho Itkonen ansainnut enemmän huomiota kuin hän on kirjassa saanut. Käsitykseni mukaan hän kuuluu kaikkien aikojen etevimpiin fennisteihin.

Sivulla 244 sanotaan aivan oikein, että Terho Itkosen aloitteesta perustettiin Muoto-opin arkisto 1967. Samalla sivulla kerrotaan, että Pauli Saukkonen Ouluun tultuaan käynnisti Suomen ensimmäisen laajan atk-pohjaisen korpushankkeen. Molemmat ovat aiheellisia mainintoja, vaikka joudunkin panemaan kysymysmerkin sanojen »Suomen ensimmäisen» perään. Lauseopin arkiston perustamisesta päätettiin nimittäin 1967 samassa valtion humanistisen toimikunnan kanssa solmitussa tutkimussopimuksessa kuin Muoto-opin arkistonkin. Alusta lähtien sijoitettiin Muoto-opin arkisto Helsinkiin ja Lauseopin arkisto Turkuun. Lauseopin arkisto sisältää myös laajan, morfologisesti ja syntaktisesti kooditetun atk-pohjaisen korpuksen. En tiedä, kumman rakentaminen käynnistettiin ensin, Oulun hyvin hyödylliseksi osoittautuneen korpuksen, jossa oli runsaat 400 000 sanaesiintymää (Saukkonen ym. 1979: 16), vai 1967 alkuun pannun Lauseopin arkiston, jonka atk-pohjaisessa korpuksessa on pitkälti toista miljoonaa sanaesiintymää ja jota on hyödynnetty lukuisissa tutkimuksissa ja opintotöissä.

Seuraavaksi teoksessa käsitellään fennougristiikkaa. Mainitaan aivan oikein, että

tieteenalan pohjan loivat A. J. Sjögren, M. A. Castrén sekä August Ahlqvist. Tärkeä virstanpylväs oli tietenkin Otto Donnerin ansiosta tapahtunut Suomalais-ugrilaisen Seuran perustaminen 1883. Seuran tärkeimmäksi tehtäväksi tuli tässä vaiheessa tutkimusmatkojen organisointi. Työ osoittautui tärkeämmäksi kuin silloin osattiin aavistaa: Venäjän vallankumous ja Neuvostoliiton syntyminen johtivat rajojen sulkeutumiseen, niin etteivät tuollaiset matkat vuoden 1917 jälkeen olleet mahdollisiakaan. Tässä yhteydessä muistetaan Heikki Paasonen ja Yrjö Wichmannin laajat tutkimusmatkat ja tärkeät tutkimukset. Kirjassa kerrotaan tietenkin myös nuorgrammaattisesta opista, jonka E. N. Setälä toi Suomeen. Setälän *Yhteissuomalainen äännehistoria* on hänen eniten vaikuttanut kielitieteellinen teoksensa, vaikka hänet ennen kaikkea muistetaan laajasta astevaihteluteoriastaan. Hyvin huomattavan osan elämäntyöstään Setälä teki yhteiskunnallisena vaikuttajana, jollaisena ei hänen vertaistaan ole kielentutkijoidemme joukossa.

Ensimmäinen fennougristiikkaa edustava Suomen Akatemian jäsen oli erityisesti etymologina ansioitunut Y. H. Toivonen. Vuosisadan merkittävimmäksi fennougristiksi arvioidaan aiheellisesti Erkki Itkonen. Tässä yhteydessä haluan omana käsityksenäni mainita, että samaa sukupolvea edustava, Itkosta hieman vanhempi Paavo Ravila itse asiassa olisi kykyjensä ja töidensä tason puolesta asetettava Itkosen rinnalle. Ratkaisevana erona on se, että Itkonen omisti koko elämänsä tieteele, kun taas Ravila jakoi voimiaan monelle taholle, muun muassa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Lauri Posti, Paavo Siro, Aulis J. Joki ja Eeva Kangasmaa-Minn esitellään asiallisesti. Nuoremman polven tutkijoista

² Vuonna 1973, jolloin oli kulunut 100 vuotta Ojansuun syntymästä ja 50 vuotta hänen kuolemastaan, julkaisi Pertti Virtaranta hänestä 23-sivuisen elämäkerran (*Sananjalka* 15; ks. myös Aarni Penttilä 1944).

mainitaan muun muassa Alho Alhoniemi ja Mikko Korhonen, joista jälkimmäisen enenaikainen kuolema oli todella suuri tappio tieteenalalle. Germanisti Jorma Koivulehto on lukuisissa töissään johdattanut suomen kielen lainasanojen tutkimuksen aivan uusille urille. Erityisen tärkeä julkaisu on tietenkin Toivosen, Erkki Itkosen, Joen ja Reino Peltolan työn tuloksena syntynyt *Suomen kielen etymologinen sanakirja* (1955–1981). Tutkimuksen edistyessä se on jo osaksi vanhentunut, ja sen seuraajaksi on 1995–2000 ilmestynyt suppeampi mutta helppokäyttöisempi *Suomen sanojen alkuperä*, päätoimittajana aluksi Erkki Itkonen ja hänen kuoltuaan Ulla-Maija Kulonen.

Valaisevasti esitellään muidenkin tärkeimpien tutkijoiden työtä, mutta tässä tyydyttäköön edellä oleviin kommentteihin.

Indoeurooppalaisten kielten tutkimuksen esittely aloitetaan ruotsin kielestä. 1900-luvun ensimmäinen suuri nordisti oli Hugo Pipping, joka muutenkin oli sukupolvensa monipuolisimpia kielentutkijoita. Hän aloitti uransa varsinaisesti fonetiikan tutkijana, mutta kun Suomessa ei silloin ollut fonetiikan virkoja, Pipping siirtyi pohjoismaisen filologian puolelle ja toimi siten vuodesta 1908 Helsingin yliopiston ruotsin kielen ja kirjallisuuden professorina. Hyvin monipuolinen tutkija oli myös T. E. Karsten, joka syventyi muinaisgermaanien kieleen ja kulttuuriin, suomenruotsin murteisiin, paikannimiin ja suomen kielen germaanisiin lainasanoihin. Vuonna 1943 ilmestyi postuumisti Karstenin pääteesit sisältävä teos *Finnar och germaner*. Åbo Akademin ruotsin kielen professorina oli vuodesta 1928 Hugo Pippingin poika Rolf Pipping, joka antoi teoksissaan suuren arvon Adolf Noreenille ja tutki muun muassa suomen ahkerimman keskiaikaisen kirjailijan Jöns Budden kieltä.

Seuraavaksi kirjassa esitellään romanistien kielten tutkimusta, josta Suomen

uusfilologisen tutkimuksen perinne alkoi. Täyteen kukoistukseen Suomen romanistiikan johdatti Werner Söderhjelm, joka 1894 tuli germaanisen ja romaanisen filologian, sitten romaanisen filologian ja myöhemmin vielä kotimaisen ja yleisen kirjallisuuden professoriksi. Söderhjelmien seuraaja romanistiikan professorina oli Axel Wallensköld, hänkin kansainvälisesti arvostettu romanisti. Huomattavin maamme perinteellisen uusfilologian kulta-ajan romanisti edellä mainittujen jälkeen oli Arthur Långfors. Långforsin tutkimusten keskeinen kohde oli 1200-luvun moralisti Gautier de Coinci, jonka tutkimista jatkoivat hänen etevimmät oppilaansa, muun muassa Veikko Väänänen ja Tauno Nurmela, joista jälkimmäinen laajensi tutkimusaluetta italian suuntaan. Hyvin monipuolinen romanisti oli viimeksi mainittuja vanhempi Oiva Johannes Tuulio, jonka tutkimuskohteina olivat kansanlatina, italia, ranska, mutta ennen kaikkea espanja.

Romanistiikan jälkeen on vuorossa saksan kielen tutkimus. Kun Helsingin yliopiston germaanisen ja romaanisen filologian oppituoli jaettiin kahtia, tuli germaanisten kielten professoriksi Hugo Suolahti, jonka keskeisin ala oli sanahistoria. Hän oli myös erityisen huomattava hallintomies: ensin yliopiston rehtorina ja sitten lähes kaksi vuosikymmentä kanslerina. Sanastotutkimuksillaan hän loi Suomen germanistiikalle pitkäaikaisen perinteen. Erityisesti saksan ranskalaisten lainojen tutkimukseen keskittyi hänen oppilaansa Emil Öhmann, joka oli pari vuosikymmentä Turun yliopiston germaanisen kielitieteen professorina ja sitten vielä Suolahden seuraajana Helsingin yliopiston vastaavassa virassa. Kun itse olin Turussa sivuaineopiskelijana myös Öhmannin oppilas, voin omien kokemusteni perusteella luonnehtia häntä erityisen selkeäksi luennoitsijaksi. Pekka Katara, joka oli Helsingin yliopiston saksalaisen filologian professorina 1938–1952, valitsi varsinaiseksi

erikoisalakseen keskialasaksan ja tuli tunnetuksi myös paljon käytetyn suomalais-saksalaisen sanakirjan tekijänä. Maan nuoremmat germanistit ovat ylläpitäneet keskiajan kielten tutkimusta.

Englannin kielen harrastus tuli Suomesa yleiseksi toisen maailmansodan jälkeen, mutta jo paljon aiemmin se sentään sai jalansijaa yliopistoissa. Helsingin yliopiston ensimmäinen englantilaisen filologian professori (1907–38) Uno Lindelöf on saanut mainetta ennen kaikkea muinaisenglannin pohjoista eli Northumbrian murretta koskevilla töillään. Hänen myöhempi seuraajansa Tauno Mustanoja taas tuli laajalti tunnetuksi ennen kaikkea teoksensa *Middle English Syntax* (1960) ansiosta, joka on kansainvälisesti tunnetuimpia suomalaisen kielentutkijan teoksia. Huomattava anglisti oli niin ikään Y. M. Biese, Turun yliopiston englannin kielen professori vuodesta 1946. Hänen pääteoksensa käsitteli englannin sanaluokkasiirtymiä. Hän kirjoitti myös paljon käytettyjä englannin kouluoppikirjoja. Suomen järjestyksessä toinen englannin professuuri perustettiin Åbo Akademiin 1937. Viran haltijoista omistetaan kirjassa eniten tilaa Nils Erik Enkvistille, jonka tyylipiillisiä teoksia on käännetty eri kielille. Yhdeksi hänen keskeisistä tutkimuskohteistaan tuli tekstilingvistiikka, ja Enkvistin teos *Tekstilingvistiikan peruskäsitteitä* on alan ensimmäisiä oppikirjoja.

Suomen slavistiikan kehitykseen ja sen suosioon oppiaineena ovat paljon vaikuttaneet poliittiset ja kulttuuripoliittiset suhdanteet. Työskennellessäni Upsalan yliopistossa 1950-luvun taitteessa huomioni kiintyi siihen, että slavistiikka oli siellä paljon keskeisempi kielitieteen ala kuin Suomessa, jossa ei alan professuureja ollutkaan muualla kuin Helsingin yliopistossa. Suomen slavistiikan suuri uranuurtaja oli J. J. Mikkola, joka oli Helsingin yliopiston slaavilaisen filologian (ensin ylimääräinen, sitten

varsinainen) professori 1900–1935. Hän tutki ennen kaikkea itämerensuomalaisten ja slaavilaisten kielten välisiä suhteita. Mikolan työtä niin tutkijana kuin professorinakin jatkoi hänen oppilaansa Jalo Kalima, jonka pääala oli lainasanatutkimus. Kalima ansioitui itämerensuomalaisten kielten balttilaisten lainojen tutkijana. Kansainvälisesti arvostetuimpia suomalaisia slavisteja oli Valentin Kiparsky, jonka tutkimustyöhön heijastui myös funktionaalisen strukturalismin periaate. Vasta 1970-luvulla on venäjän kielen ja yleensä slaavilaisten kielten tutkimus suomessa elpynyt ja saanut useita harjoittajia nuoremmasta polvesta.

Klassisen filologian johtohahmoja 1900-luvun alkuvuosikymmeninä olivat Helsingin yliopiston Rooman kirjallisuuden professori Fridolf Gustafsson ja Kreikan kirjallisuuden professori Ivar A. Heikel. Viimeksi mainitun suurimmat ansiot kreikan, bysantin ja kirkkoisien tutkimuksessa olivat tekstien editoinnissa ja filologisessa käsittelyssä. Åbo Akademin ensimmäinen näitä aloja edustava professori oli Johannes Sundwall, joka julkaisi useita epigrafisia, arkeologisia ja historiallisia töitä. Niihin kielentutkijoihin, joilla on ollut myös näkyvä poliittinen vaikutus, kuuluu Helsingin yliopiston Rooman kirjallisuuden professori Edwin Linkomies, joka oli pääministerinä sotavuosina 1943–44 ja sitten kärsi vankilatuomion ns. sotasyllisyydestä. Pitkällä professorikaudellaan hän julkaisi etupäässä tekstikritiikin ja tulkinnan alaan kuuluvia tutkielmia. Vankila-aikansa jälkeen Linkomies oli vielä Helsingin yliopiston rehtorina ja kanslerina. Henrik Zilliacus, joka oli sota-ajan jälkeen kolme vuosikymmentä Helsingin yliopiston Kreikan kirjallisuuden professorina, oli arvostettu kreikan kielen tutkija ja Suomen papyrustutkimuksen alkuunpanija.

Turun yliopiston klassillisen filologian professori (1964–1986) Heikki Koskennie-

mi on tutkinut muun muassa muinaiskreikkalaisten kirjeiden tyyliä sekä H. G. Porthanin latinankielisiä tutkielmia, joita hän on yhdessä eräiden muiden kanssa julkaissut Porthanin *Opera omnia* -sarjassa. Helsingin yliopiston latinan kielen ja Rooman kirjallisuuden professori Iiro Kajanto on tutkinut henkilönnimien ja piirtokirjoitusten ohella myös renessanssin latinaa ja ennen kaikkea H. G. Porthania.

Indoeurooppalaisten kielten jälkeen kirjassa siirrytään ulkoeurooppalaisten kielten tutkimukseen. Jo 1875 perustettiin Helsingin yliopistoon sanskritin ja vertailevan kielitieteen professorin virka, jonka ensimmäinen haltija oli Otto Donner. Assyriologian uranuurtajaksi Suomessa tuli Knut Tallqvist, joka oli Helsingin yliopiston Itämaiden kirjallisuuden professori 1899–1933. Hän tutki ennen kaikkea assyrialaista ja babylonialaista nimistöä ja leksikologiaa.

M. A. Castrén perusti 1800-luvun puolimaisissa uralistiikan lisäksi altaistiikan. Tämän kielitieteen alan kuuluisuudeksi nousi G. J. Ramstedt, joka teki useita tutkimusmatkoja muun muassa Mongoliaan, Kaukasiaan ja Turkestaniin. Hän oli Helsingin yliopiston altailaisen kielentutkimuksen professori, mutta toimi samaan aikaan myös Suomen asiainhoitajana Tokiossa (1919–29). Hänen korean kielioppinsa (1939) on maailmankuulu ja edelleen Koreassa arvostettu. Hänen pääteoksensa oli postuumisti ilmestynyt *Einführung in die altaische Sprachwissenschaft*, jonka Pentti Aalto toimitti painosta. Aalto oli Helsingin yliopiston vertailevan kielitieteen professori 1958–80. Ramstedtin perinteen jatkajia ovat Suomessa olleet ennen kaikkea Aulis J. Joki ja Martti Räsänen.

Tämän jälkeen kirjassa siirrytään käsittelemään kielitieteen teorioita ja sovelluksia. Suomen ensimmäinen kansainvälises-

ti tunnettu foneetikko oli edellä jo mainittu Hugo Pipping. Helsingin yliopiston ensimmäinen fonetiikan professori oli vuodesta 1924 Frans Äimä³. Hänen seuraajansa virassa oli Antti Sovijärvi (professorina 1940–77). Uusille urille fonetiikan on johdattanut Turun yliopiston fonetiikan professori (1968–97) Kalevi Wiik, joka väitöskirjassaan (1965) vertaili suomen ja englannin vokaalijärjestelmiä toisiinsa, toisaalta fonologisesti, toisaalta akustisin formanttimitauksin.

Yleistä kielitiedettä käsiteltäessä sanotaan aivan oikein: »Paavo Ravila oli ensimmäisiä suomalaisia lingvistejä, joka systemaattisesti seurasi kansainvälisen teoreettisen kielitieteen kehitystä ja välitti tulkinsa siitä suomalaisille kollegoille.» Mainitaan myös se väittely, jonka Ravila ja Paavo Siro kävivät Virittäjässä lauseopin periaatekysymyksistä. Kuten kirjassa sanotaan, modernin lingvistiikan läpimurto Suomessa tapahtui »voittopuolisesti Helsingin ulkopuolella, Jyväskylässä, Turussa ja Tampereella». Sittenkin ovat kyllä Helsingin yliopiston tutkijat antaneet tässäkin mielessä painavan panoksensa, esimerkkinä vaikkapa Auli Hakulisen ja Fred Karlssonin *Nykysuomen lauseoppia* (1979), joka on mainittu toisessa yhteydessä.

Soveltava kielitiede on kielitieteen uusimpia haaraumia. Siihen, että soveltavalla kielitieteellä on Suomen yliopistoissa niin vahva asema, on osaltaan vaikuttanut se, että käytännöllistä vieraiden kielten taitoa edistämään aikanaan perustetut kieli-instituutit liitettiin yliopistoihin. Silloin kun liittäminen vasta oli vireillä, esitin joitakin kriittisiä ajatuksia siitä, miten kieli-instituuttien opetus ja tutkimukset sulautettiin yliopistojen tutkintojärjestelmään (Turun yliopiston rehtorin avajaispuheessa 5.9.1977).

Lopuksi puutun asiaan, jota ei tieteellis-

³ Äimä muuten tutki inarinsaamea, ei siis Inarin saamea, kuten kirjoittajat hieman virheellisesti mainitsevat.

ten teosten arvosteluissa tavallisesti käsitellä: kuvitukseen. Kirjan kielitieteitä käsittelevässä jaksossa on 25 sellaista kuvaa, joissa on yksi tai useampia henkilöitä. Näistä tasan 25 esittää Helsingin yliopistossa palvelleita tai palvelevia henkilöitä. Sellaisia muualla toimineita kielentutkijoita, joiden kuvia lukija jää kaipaamaan, ovat esimerkiksi Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun pitkäaikainen suomen kielen professori ja rehtori Aarni Penttilä, joka oli monin tavoin näkyvä fennistiikan edustaja ja ylivoimaisesti suurimman suomen kieliopin tekijä, ja akateemikko Tauno Nurme-la, Turun yliopiston romaanisten kielten professori, rehtori ja kansleri, joka oli julkisuudessa hyvin näkyvä ja tunnettu henkilö. Olisi tietysti muitakin. Tällaisessa teoksessa kuvat palvelevat muutakin tarkoitusta kuin tekstin elävöittämistä.

Suomen tieteen historian kielitieteitä koskeva osuus on edellä mainituista virheis-

tä ja puutteista huolimatta tervetullut yleiskatsaus näiden alojen vaiheisiin maassamme. ■

OSMO IKOLA
Verkatehtaankatu 4
20100 Turku

LÄHTEET

- IKOLA, OSMO 2000: Porthan suomalaisen kielentutkimuksen tiennäyttäjänä. – Juha Manninen (toim.), *Porthanin monet kasvot*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PENTTILÄ, AARNI 1944: *Heikki August Ojansuu*. SUSA 52:3.
- SAUKKONEN, PAULI – HAIPIUS, MARIJATTA – NIMIKORPI, ANTERO – SULKALA, HELENA 1979: *Suomen kielen taajuussanasto*. Helsinki: WSOY.

TIEDOKSI LUKIJOILLE

Vuoden 2001 alusta Virittäjän toimitussihteeri on Sanna Putkonen, johon saa yhteyden puhelimitse numerosta (09) 191 22394 ja sähköpostitse osoitteesta sanna.putkonen@helsinki.fi. Uutena taloudenhoitajana aloittaa nyt Taija Nieminen, puh. (09) 191 24342 ja sähköposti taija.nieminen@helsinki.fi. Kaikkien toimittajien yhteystiedot ovat sisäkannessa.

Virittäjän tilausmaksulomakkeet on lähetetty Kotikielen Seuran helmikuun jäsenkirjeen mukana. Virittäjän toimituksen kautta tehdyt tilaukset ovat jatkuvia: niitä ei tarvitse uudistaa vuosittain.

Seuraava numero lähetetään vain niille, jotka ovat maksaneet tämän vuoden tilausmaksun.